

De Kapel Onze-Lieve-Vrouw in de Nood te Achel

door Kirsten Callebert

1. Ontstaan van de kapel

De kapel van Onze-Lieve-Vrouw-in-de-Nood is de oudste kapel van Achel. Ze werd gebouwd in het jaar 1838 in opdracht van weduwe Wauters-de Sallez. Zij was een Hasseltse rentenierster, die in 1835 het kasteel van Genenbroek en de bijbehorende gronden kocht. Ze kwam er niet wonen, maar gebruikte het domein als buitenverblijf. Het kasteel beschikte over een eigen kapel, maar de weduwe besloot een tweede kapel te bouwen voor de plaatselijke bevolking. Mogelijk was de bouw van de kapel geïnspireerd door haar zoon die priester was, al is hiervoor geen bewijs¹.

De kapel werd opgericht op de rand van haar eigendommen, langs de oude weg van Achel naar Hamont. De kapel stond weliswaar op privé-domein, maar wel op een plek waar de plaatselijke bevolking er goed toegang toe had. De hoek van de Orchideeënlaan en de Militaire Dijk was de plek waar bos overging in heide, het einde van Achel.

De kapel werd gewijd aan Onze Lieve Vrouw in de Nood. Kapellen ter ere van Maria vinden we veelvuldig in Vlaanderen. Het toevoegsel “in de Nood”, soms ook “ter Nood” is ook niet uitzonderlijk. In een tijd dat de gewone mens met heel wat onverklaarbare noodgevallen te maken kon hebben (noodweer, ziekten, epidemieën, misoogsten, ...), was het goed om een “heilige” te hebben waarnaar men zich in deze gevallen kon richten.

Weduwe Wauters-de Sallez liet een zeer oud beeld in de kapel zetten, waarschijnlijk uit begin 17de eeuw. Het beeld in eik was oorspronkelijk polychroom, en resten van de oude verf waren nog bewaard. Om het beeld er goed te laten uitzien voor de verkoop of voor het gebruik in de nieuwe kapel, werd het opgeknapt. Restauratie had toen een hele andere betekenis. Het beeld werd overgeleverd en zelfs beschadigd om het zijn nieuwe uiterlijk te geven. De Maria moest namelijk een rijkversierde fluwelen mantel aan krijgen in Spaanse stijl. Hiervoor werd haar arm losgemaakt en later terug vastgezet. Ook werd er een stuk hout vastgemaakt op haar andere arm, om het kind Jezus wat hoger te laten zitten. Maria en kindje Jezus werden getooid met een kroon, en op de mantel werden verschillende sierraden aangebracht zoals ringen en oorbellen.²

Het altaar waarop het beeld staat is eveneens oud, vermoedelijk uit de 17de eeuw. De traditie wil dat dit één van de oude zijaltaren is van de Sint Monulfus en Gondulfuskerk van Achel.

Het originele beeld werd bij een inbraak in 1979 gestolen, en is nooit teruggevonden. Het kroontje en de kleren werden wel teruggevonden, en met deze attributen in handen werd een replica van het oude beeld gemaakt door de zusters Clarissen van Sint-Truiden.

Na het overlijden van weduwe Wauters-de Sallez werd het kasteel en de bijbehorende gronden gekocht door Minister van Staat, graaf de Theux de Meyland, die later werd opgevolgd door Graaf Cornet de Peissant. Zij waren eigenaar van het domein in het begin van de 20ste eeuw.

---

¹ s.n., Kapel van O.L.V. in de Nood, De Goede Stede Hamont, <http://www.hamontachel.com/kapel-van-o-l-v-in-de-nood/>

² Bussels M, De Kapel van O.L.V. in-den-Nood te Achel (Limburg) bestaat honderd jaar, Zondagsvriend (1938)

Tijdens de eerste wereldoorlog moet de kapel ernstig zijn beschadigd. Volgens Dr. Bussels, eminent historicus en rijksarchivaris te Hasselt, werd de hele kapel tijdens WO I afgebroken en werd het terrein opgehoogd vanwege de drassigheid van de omgeving. Er waren in tussentijd weteringen aangelegd op de gronden achter de kapel, om de arme gronden nuttig aan te wenden, maar die zorgden voor wateroverlast. Dr. Bussels schrijft hierover “Het terrein moest volstrekt aangehoogd worden, want ’s Winters was de omgeving zoo slijkerig dat men alleen met een plank, die tot brug diende, den ingang kon bereiken.”³

Gravin Cornet de Peissant, samen met haar echtgenoot de toenmalige eigenares van het kasteeldomein en bijbehorende kapel, liet onderzoeken om de kapel naar volledig nieuw ontwerp te laten herbouwen. Dit plan werd opgeborgen, en de kapel werd herbouwd in een gelijkaardige stijl als voorheen, zij het met een lichte neogotische toets, herkenbaar in spitsbogen in de vensters en het bovenlicht⁴. Andere bijdragen spreken over een renovatie, in plaats van een volledige herbouw. In elk geval had de oorspronkelijke kapel geen ramen in de zijgevel, een anders gevormd portaal en andere sierelementen, dus als het enkel een renovatie betrof, is dit in elk geval grondig gebeurd. (foto oude toestand zie pagina 4, huidige toestand zie hiernaast)

Zeer tegen de zin van de plaatselijke pastoors, bleef de kapel bijna 150 jaar lang in privé-bezit. Er zijn brieven gekend van de pastoor van Achel, gericht aan de Bisschop om hierover te klagen, en te klagen over het misbruik dat gemaakt wordt van de offergelden van de gelovigen, die aan de kerk zouden moeten toekomen. In het midden van de 20ste eeuw kwam het onderhoud van de kapel al toe aan de kerk en de dorpsgemeenschap. Pas in 1986 kan de kerkfabriek van Achel-Centrum de kapel ook werkelijk aankopen van toenmalig eigenaar Baron Alain Pecsteen.

2. Devotie

De Kapel van O.L.V. in de Nood werd een erg populaire kapel. Al lang voordat de kapel officieel eigendom werd van de kerkfabriek, was hij naar het gevoel van de plaatselijke bewoners “van de buurt”. De wijk “De Hoek” en van “Bergien” hielden jarenlang de tradities verbonden met deze kapel in ere. Beide wijken, gelegen achter het kasteel van Grevenbroek voelden de band met deze kapel. Bij recentere feestelijkheden werd ook de nieuwere wijk “de Kolleberg” betrokken.

---

³ Id, Ibid.

⁴ Van de Sijpe L., De oudste kapel van Hamont-Achel: de kapel van O.L.V. in (de) Nood te Achel, Grevenbroeker Echo's 80 (2012), p. 37-41

2.1 Georganiseerde devotie

- Meimaand-Mariamaand

Kapellen van Onze-Lieve-Vrouw worden in het hele land in de meimaand met speciale aandacht vereerd, zo ook deze kapel. De kapel wordt op dit moment onderhouden door de kerkfabriek van Achel-Centrum, die er voor zorgt dat de kapel er steeds piekfijn bij ligt. Op 1 mei werd en wordt er nog steeds jaarlijks een meiboom geplaatst bij de kapel, een jonge den waarvan de stam geschild is, en waarvan de kruin met witte en blauwe linten versierd is, de traditionele kleuren van de maagd Maria. Het is niet geweten waarom deze traditie van de meiboom werd verbonden met deze kapel, maar de traditie gaat zeer ver terug.

In de jaren 70 en 80 werd de plaatselijke lagere school betrokken bij deze viering. De meiboom werd in optocht door de schoolkinderen naar de kapel gebracht, vanaf de plaats waar de inrit naar het kasteel van Genenbroek begint, de plaats waar ook tot aan de Franse revolutie het Franciscanessenklooster Catharinadal lag.

De meiboom werd geplant langs de kapel, en de grond rond de meiboom werd versierd met een veelkleurig zandtapijt waarin bloemen werden verwerkt. Deze traditie van het maken van zandtapijten, met zand en kleurstoffen, zien we vaker terugkomen in Achel. Op het parcours van een processie werden vaak op de zandwegen veelkleurige zandtapijten aangebracht. Enkel de priester mocht hier door stappen, de andere deelnemers van de processie liepen erlangs. Deze kunstwerken werden ook na de processie nog zo lang mogelijk bewaard. Deze traditie is met het verharden van de wegen langzaamaan verdwenen.

Op elke maandag in de maand mei verzamelden de bewoners van de wijk “De Hoek” en van de wijk “Bergien”, gelegen aan de andere kant van het kasteel van Genenbroek, om via de Eilandjes in processie al biddend naar de kapel te trekken. Deze wekelijkse gebedstocht werd druk bijgewoond.

- Sint-Antoniusprocessie

Elk jaar op 13 juni, tegenwoordig op de zondag na 13 juni, trekt de Sint-Antoniusprocessie door Achel. Deze processie werd voor het eerst gehouden bijna 200 jaar geleden. Jarenlang stond op deze dag ook de kapel van Onze Lieve Vrouw in de Nood in het centrum van de aandacht.

In de jaren 1880 tot 1914 kwamen geregeld een belangrijke groep van 500 à 1000, soms wel tot 3000 pelgrims uit Eindhoven en omstreken op bedevaart naar Achel om de Sint-Antoniusprocessie mee te maken⁵. De bedevaart naar Achel werd georganiseerd door de Sint-Antoniusbroederschap der processie Eindhoven-Achel, onder begeleiding van de E.E.P.P. Augustijnen. Ze was zo populair dat er hiervoor extra treinen werden ingelegd op de treinlijn Eindhoven-Achel, en extra tramlijnen om deze trein te bereiken.⁶ Oproepen om aan deze bedevaart deel te nemen vinden we zowat jaarlijks terug in de Peel- en Kempenbode van 1896 tot 1911. (zie foto rechts)

⁵ Claassen A., Achel in oude prentkaarten, (Zaltbommel, Europesse Bibliotheek, 1972), nr. 26

⁶ Van Agt M., Bedevaart naar Achel, Kempenbode 10/06/1911

Onderstaande foto dateert ook uit deze periode. We herkennen de kapel in haar oude vorm, met halfrond bovenlicht en zonder raam in de zijmuur, zoals ze er uit zag voor WO I. Hoewel de Sint-Antoniusprocessie meestal niet langs deze kapel ging, combineerden vele bedevaarders hun bezoek aan de processie met een bezoek aan de kapel. In een Nederlandse krant uit 1908 heet het: *“En dan trokken de bedevaartgangers die 's morgens een feestrede gehoord hadden ter eere van het H. Sacrament naar het kapelletje van onze Lieve Vrouw in Nood, waar de liefde der pelgrims werd opgewerkt in vurige woorden voor de Moeder-Maagd, de Vrouw der Smarten, die in haar verheven deugden op treffende wijze geschetst werd.* “⁷

De traditie van het jaarlijks organiseren van deze processie, werd midden vorige eeuw een tijdlang afgeschaft. In 1978 werd de traditie heropgestart en in een nieuw kleedje gestoken. Tot op heden wordt de processie jaarlijks gehouden en gecombineerd met een groots dorpsfeest.

Voordat de huidige processie vertrekt mogen de kinderen uit de buurt krijttekeningen maken op het traject van de optocht. Dit doet denken aan de zandtapijten uit vroegere tijden.

Aangezien de Sint-Antoniusprocessie jaarlijks samenvalt met de examenperiode, was/is het voor vele studenten en/of hun ouders de gewoonte om op die dag een kaarsje te branden voor het behalen van hun diploma. Hierbij wordt gezworen dat men na het behalen van het diploma jaarlijks de Sint-Antonius-processie en het dorpsfeest zal bijwonen. Waar kan men dit kaarsje beter branden dan bij de kapel van Onze Lieve Vrouw in de Nood?

- Maria Hemelvaart

15 augustus is de jaarlijkse feestdag van Onze-Lieve-Vrouw, de dag waarop ze werd opgenomen in de hemel. Op deze dag werd er in Achel een sacramentsprocessie gehouden. Het traject liep van de Sint Monulfus en Gondulfuskerk naar het kapelletje van O.L.V. in de Nood.⁸ Het kapelletje diende hier als rustaltaar, en werd voor deze gelegenheid mooi versierd. Vele bedevaarders kwamen van heinde en verre om dit te aanschouwen, en bij deze kapel te bidden.

Deze processie is al jarenlang afgeschaft, en behalve de vermelding dat ze heeft bestaan is er nauwelijks informatie over terug te vinden.

2.2 Individuele devotie

Wat de individuele intentie is van de vele gelovigen die in de loop van de voorbije jaren naar de kapel kwamen van Onze Lieve-Vrouw in de Nood is moeilijk te achterhalen. Reeds in 1879 schreef Pater Schouten in “Maria Limburg” *“Ook in allerhande noodwendigheden, tegenspoed,*

⁷ Zie, s.n. De processie naar Achel, De Peel en Kempenbode,17/06/1908

⁸ Stammen F.,Oude devoties, <http://www.heemkundekringachel.be/index.php/teksten-uit-het-archief-1999-2005/95-oude-devoties>

ziekten, ongunstig weder, nemen de bewoners der omstreek er met het levendigste vertrouwen hun toevlucht heen. Niet zelden ziet men geheele scharen uit eigen beweging vergaderd. Processiegewijs en luidop den Rozenkrans biddende, tot dit heiligdom komen om Maria's voorspraak af te smeeken.”⁹

Het is duidelijk dat de kapel vele bezoekers trok. Al meer dan honderd jaar geleden werden er zitbankjes aangebracht voor de kapel zodat de vele bezoekers konden gaan zitten. De kapel kende een bijzondere populariteit bij jonge vrouwen. In vroegere jaren werden vaak kleurige linten, vaak in wit en blauw vastgemaakt aan het traliewerk van de kapel door meisjes en jonge vrouwen. Het feit dat dit beperkt was tot meisjes en jonge vrouwen doet vermoeden dat het te maken had met het afsmecken van typische vrouwenzaken, zoals de vraag om een goed huwelijk en vooral het gespaard blijven van gevaar bij een bevalling. Deze traditie is geheel verdwenen. De blauwe en witte linten zien we anderzijds wel terug in de huidige meiboom, die ook dit jaar in de meimaand de kapel sierde.

De 8 rustbankjes voor het kapelletje blijven nooit lang ongebruikt. Zien we tegenwoordig nog zelden gelovigen op de bankjes een rozenkrans bidden, dan zijn ze op dit moment een populaire rustplaats voor vele fietsers en wandelaars. Daar waar ze voor sommigen gewoon een mooie picknick-plaats zijn, zien we toch dat heel wat bezoekers met hun gezicht naar de kapel wat zitten mijmeren. Occasioneel wordt er nog een theelichtje aangestoken, en in het rek, links van de deur gezet. Regelmatig wordt ook een bidkaartje meegenomen.

Hoewel de vroeger zo populaire kapel nu van de kalender van de religieuze feesten is verdwenen, zien we toch dat de kapel een ontmoetingsplaats blijft van bezoekers van binnen en van ver buiten de gemeentegrenzen. Hopelijk krijgt ze ooit weer de ereplaats die ze verdient in de plaatselijke rituelen.

Bibliografie

- Bussels M., De Kapel van O.L.V. in-den-Nood te Achel (Limburg) bestaat honderd jaar, Zondagsvriend (1938)
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/80093>
<http://www.heemkundekringachel.be/index.php/ha-in-beeld>
- Claassen A., Achel in oude prentkaarten, (Zaltbommel, Europese Bibliotheek, 1972), nr. 26
- Van Agt M., Bedevaart naar Achel, Kempenbode 10/06/1911
- S.n. De processie naar Achel, De Peel en Kempenbode, 17/06/1908
- S.n., Kapel van O.L.V. in de Nood, De Goede Stede Hamont, <http://www.hamontachel.com/kapel-van-o-l-v-in-de-nood/>
- Stammen F., Oude devoties, <http://www.heemkundekringachel.be/index.php/teksten-uit-het-archief-1999-2005/95-oude-devoties>
- Stienaers H., Achel een kijk op toen en nu, Heemkundekring Achel, 2007
- Van de Sijpe L., De oudste kapel van Hamont-Achel: de kapel van O.L.V. in (de) Nood te Achel, Grevenbroeker Echo's 80 (2012), p. 37-41
- Van de Sijpe, L. *De Sint-Monulfus en Gondulfuskerk van Achel, Achel: Kerkfabriek Sint-Monulfus en Gondulfus, Achel i.s.m. de Heemkring van Achel*, 2013
- Winters R., Achel viert 150 jaar kapel O.L.V. in de Nood, Het Belang van Limburg, 15 augustus 1988, p. 14

---

⁹ Bussels M., De Kapel van O.L.V. in-den-Nood te Achel (Limburg) bestaat honderd jaar, Zondagsvriend (1938)